

***Remissvar avseende Oredlighetsutredningens betänkande SOU 2017:10
”Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning”***

KK-stiftelsen har fått möjlighet att svara på remissen avseende betänkandet från Oredlighetsutredningen om hantering av ärenden som rör utredning av oredlighet i forskning.

KK-stiftelsen ser positivt på att en översyn görs vad gäller begreppen god sed och oredlighet, inte minst då antalet oredlighetsärenden ökar och då praxis varierar kraftigt mellan olika lärosäten vad gäller såväl tolkning av nyckelbegrepp som hantering av misstänkta oredlighetsärenden.

Definition av oredlighet

Utredningen föreslår en snäv och sluten definition av oredlighet enligt avgränsningen:

”Allvarliga avvikelser från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning”

Även om detta är en definition som är vanlig såväl i Sverige som internationellt kan konstateras att det är en definition som har många år på nacken och att den utelämnar mycket av det som idag utgör etiskt oacceptabel hantering i forskningssammanhang. En bredare syn på etikbegreppet bör ingå, och inspiration kan hämtas från diskussioner inom Horizon 2020, som t.ex. i den öppna dialogen “The Value(s) of Science” publicerad som en rapport av ScienceBusiness.

Utredaren påtalar mycket riktigt att ambitioner, fåfänga, fartblindhet, ökad konkurrens, publiceringshets, ny teknik, kulturkrockar m.m. driver på en utveckling som ökar antalet oredlighetsfall som berör forskare. Men samma faktorer driver också på *organisatorisk oredlighet* vid lärosätena i form av tveksamma rutiner, hantering av ärenden, rekryteringsförfaranden m.m. Vi menar att en samlad diskussion om oredlighet, etik och god forskningssed måste beakta även organisatoriska frågor, ledningsfrågor och styrningsfrågor – inte bara fokusera på den traditionella synen på den fuskande forskaren.

Hantering av oredlighetsärenden

Utredaren föreslår att en ny myndighet ska inrättas för att utreda alla fall om misstankar om oredlighet i forskning. KK-stiftelsen ser positivt på att en central instans inrättas för att uppnå en större samsyn kring nyckelbegrepp och ge möjlighet till likartad hantering av oredlighetsärenden. Dock kan konstateras att det även i det föreslagna systemet

kommer att finnas en förutredning vid lärosätena innan ärenden skickas till Oredlighetsnämnden. Det finns en risk att detta kan innebära att praxis mellan lärosäten kan komma att skilja sig åt även i ett nytt system. Det kan även konstateras att Oredlighetsnämndens beslut inte medföljs av sanktionsmöjligheter. Nämnden föreslås inte heller ha något tillsynsansvar över forskningsutövarna.

KK-stiftelsen ser det som en huvudpoäng i förslaget att viktiga frågor som rör god sed och hantering av oredlighet i högre utsträckning ska diskuteras och hanteras på ett likartat sätt vid samtliga lärosäten och att en central, opartisk organisation utgör navet i denna samordning. Beslut och ansvar ligger därmed kvar hos lärosätets ledning och detta, menar KK-stiftelsen, är en förutsättning för lärosätets självständiga utveckling och skapar möjligheter att utveckla oredlighetshindrande strukturer. Genom att stärka ett tydligt ledarskap vid våra lärosäten och gynna en förtroendegivande dialog med kollegiet kommer redlighet att öka.

Det får dock inte bara vara arbetsgivaransvaret och sanktionssystemet som fortsatt kommer att vara lärosätenas ansvar. Viktigt är även att lednings- och styrningssystemen vid lärosätena utvecklas och förstärks. Detta viktiga arbete, som även ligger i linje med lärosätenas autonomisträvanden, får inte stå tillbaka i det fall oredlighetsutredningar i framtiden sköts av en extern och oberoende aktör. Lärosätena måste i högre utsträckning ta ansvar för att rekrytering, utbildning, forskning och samverkan bedrivs på ett etiskt försvarbart sätt och att hantering av alla ärenden, även utanför den strikta definitionen (*fabricering, förfalskning, plagiering*), sker med transparens och i enlighet med tydliga riktlinjer som ska vara kända för såväl samtliga anställda forskare/utbildare som för ledningspersonal och styrande organ.

Forskningsfinansiärernas roll

Utredaren föreslår dels att forskningsfinansiärer och andra organisationer ska informeras om beslut i Oredlighetsnämnden i det fall de berörs och dels att statliga forskningsfinansiärer ges i uppdrag att finna gemensamma riktlinjer för hur de ska agera när oredlighet i forskning eller andra avvikelser från god forskningssed misstänks eller konstateras.

KK-stiftelsen menar att förbättrad hantering av oredlighetsärenden och ökad tydlighet gentemot finansiärer vore önskvärd oavsett hur detta organiseras. I KK-stiftelsens fall skulle konstaterad oredlighet utgöra ett avtalsbrott, vilket skulle innebära att finansierade projekt skulle avbrytas, icke utbetalade medel frysa inne och redan utbetalade medel återkrävas från lärosätet. KK-stiftelsen beviljar inte medel till enskilda individer utan endast till lärosäten. Detta medför att en enskild forskares oredlighet riskerar att drabba fler än den berörda individen, då ett projekt ofta inkluderar engagemang från ett flertal personer vid lärosätet och i näringslivet. Härvidlag är det viktigt att rättssäkerheten beaktas men även att lärosätenas lednings- och styrningssystem fungerar på ett tillfredställande sätt.

Nationell uppförandekod gällande god forskningssed

Utredaren föreslår att en svensk nationell uppförandekod gällande god forskningssed ska utarbetas. KK-stiftelsen menar att detta vore värdefullt. Det finns såväl avgränsningsmässiga som organisationsrelaterade aspekter vilka gör att inte alla frågor som rör god sed, oredlighet, etik och annat kan hanteras juridiskt på ett sätt som inkluderar alla viktiga parametrar - samtidigt som rättssäkerhet garanteras. En uppförandekod som inkluderar lärosätenas övergripande uppdrag – utbildning, forskning och samverkan – bör tas fram gemensamt av alla relevanta aktörer och löpande beaktas och följas upp i lärosätenas styrande organ.

Stockholm 2017-06-22

Karin Markides
Styrelseledamot

Olof Hugander
Ledningssamordning/stab